

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

تفاوت‌های سبک روایت نویسی و خبر نویسی سنتی

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: زهرا فرخی

۱.....	نکات مهم.....
۱.....	مقدمه.....
۲.....	سبک های سنتی خبرنگاری.....
۳.....	ساختار روزنامه نگاری روایی.....
۵.....	عناصر گزارش روایی.....
۶.....	نتیجه گیری.....
Error! Bookmark not defined.....	منابع.....

- سبک روایی با تمرکز اصلی بر روی شروع خبر و مبتنی بر توالی، شامل گفتمان داستانی توسط شخصیت-های درون خبر است. خبر به سبک داستانی با یک روایت شروع می‌شود.
- یکی از راه‌های نرم کردن خبر سخت، استفاده از روزنامه‌نگاری روایی در تنظیم خبر است.
- سبک روایی-داستانی به استفاده از عناصر و تکنیک‌های روایت‌گری در ارائه خبر می‌پردازد و منعطف‌تر، متنوع‌تر و جذاب‌تر از سبک‌های سنتی تنظیم و ارائه خبر است.
- منابع گزارش‌های روایی-داستانی شخصیت‌هایی هستند که گزارش‌گر در جریان روایت داستان، به آن‌ها جانی تازه می‌بخشد. اما برخلاف داستان، گزارش روایی-داستانی کاملاً بر پایه یک رویداد و اتفاق واقعی شکل می‌گیرد و کلیه عناصر خبری در آن به چشم می‌خورد.
- عناصر گزارش روایی عبارتند از: شخصیت‌های داستان به جای عنصر "که"، طرح اصلی داستان به جای عنصر "چه"، ترتیب و زمان وقوع حوادث به جای عنصر "کی"، انگیزه و محرک‌ها به جای عنصر "چرا"، محل وقوع ماجرا به جای عنصر "کجا"
- بهترین کاربرد گزارش داستانی-روایی زمانی است که خبرنگار رویداد مهیجی برای گزارش به مخاطبان دارد.
- خبر به سبک روایی اصولاً یک شروع جذاب و یک پایان بیادماندنی و تأثیرگذار دارد و در بخش میانی، داستان خبر به شکل روایی تداوم می‌یابد.
- گزارش روایی-داستانی با نکاتی از این قبیل شروع می‌شود: یک نکته احساسی، یک لحظه گیرا و جذاب، یک برخورد مهم و یک روایت.

مقدمه

در سال‌های اخیر شبکه‌های خبری برای جذب مخاطبان بیشتر، به سبک‌های نوین ارائه اخبار روی آورده‌اند. استفاده از نرم‌خبر از شیوه‌هایی است که باعث افزایش مخاطبان می‌شود. یکی از شیوه‌های نرم کردن خبر سخت، استفاده از روزنامه‌نگاری روایی در تنظیم خبر است. استفاده از سبک روزنامه‌نگاری روایی در گزارش‌گری را می‌توان خلاقانه‌ترین هنر روزنامه‌نگاری به حساب آورد. در عین حال رویکرد اجتماعی این هنر است که ما را داستان‌گو و راوی بار می‌آورد. روایتی که در آن

صدای مردم پررنگ‌تر از همیشه است. در میان انواع گزارش‌ها شاید بتوان گزارشگری اجتماعی را حسی‌ترین و هنری‌ترین نوع گزارش دانست. همچنین میدانی برای بروز خلاقیت‌های خبرنگاران است. در این نوع گزارشگری وارد داستان می‌شویم، به کاوش در زندگی روزمره مردم می‌پردازیم، هنجارها و ناهنجاری‌ها را نقد می‌کنیم و مسئولان را به چالش می‌کشیم. گزارشگری اجتماعی، بیش از آنکه گزارش رویدادها باشد، گزارش روندها است و روندها بستر مناسبی برای گزارش‌های داستانی-روایی است. با این اوصاف شبکه‌های خبری پیشرو، اکثر اخبار خود را به شیوه روایت‌گری ارائه می‌کنند. شواهد نشان می‌دهد که برنامه‌های خبری صدا و سیما نیز در سال‌های اخیر در بازنمایی رویدادها، ضمن گذر از الگوهای سنتی، تلاش کرده است توجه خود را به سبک‌های مدرن و شیوه روایت‌گری در ارائه اخبار معطف کند. در پژوهش حاضر به بررسی تفاوت روایت نویسی با سبک‌های خبرنگاری سنتی پرداخته می‌شود.

□ سبک‌های سنتی خبرنگاری

پس از پیدایش شبکه‌های تلویزیونی تمام خبری ۲۴ ساعته، شیوه‌های ارائه اخبار دگرگون شده است. پیش از آن اغلب شبکه‌های تلویزیونی خبرهایی که منتشر می‌کردند از نوع سخت خبر بود. خبرهای سخت که با مشخصه‌های جدی بودن و زمان‌مند بودن شناخته می‌شوند و اغلب خشک، جدی و رسمی هستند و موضوعاتی همچون زلزله، سقوط هواپیما، موضوعات مهم سیاسی و ... را شامل می‌شوند. این خبرها عمدتاً بر عناصر خبری که (چه کسی)، (کی (چه وقت)، کجا، چه، چرا و چگونه استوارند و اغلب به سبک هرم وارونه و در قالب زمانی محدود تنظیم می‌شوند و ساختار انعطاف‌پذیری ندارند. به مرور زمان مشخص شد که استفاده از سخت خبر باعث خستگی و کاهش تعداد مخاطبان می‌شود به همین دلیل برخی از این سبک‌ها منقضی و مهجور شده‌اند و برخی دیگر همچنان در ارائه آگاهی‌ها مورد بهره‌گیری قرار می‌گیرند. در اینجا به برخی از سبک‌های خبری کلاسیک به طور خلاصه اشاره می‌شود:

سبک هرم وارونه: در سبک هرم وارونه قاعده هرم حاوی جذابترین و در بسیاری از مواقع، حاوی مهمترین بخش خبر است و راس آن - بخش انتهایی - حاوی بی‌اهمیت‌ترین بخش‌های ماجراست. در واقع در سبک هرم وارونه مطالب با توجه به میزان اهمیت آنها از بالا به پایین تنظیم می‌شوند.

سبک تاریخی: در این سبک، مطالب مرتبط با رویداد بر اساس ارزش خبری نوشته نمی‌شود بلکه به ترتیب زمان وقوع رویداد تنظیم می‌شود. به جای لید مقدمه دارد که برای ورود به متن خبر نوشته می‌شود و ممکن است فاقد ارزش خبری باشد. در تهیه گزارش‌های تحقیقی و پوشش خبرهای جلسات رسمی (صورت جلسه‌ها) به کار می‌رود. (شکرخواه، ۱۳۹۱، ص ۶۲)

سبک تاریخی همراه با لید: در تهیه خبر به صورت سبک تاریخی همراه با لید، ابتدا چکیده مهم‌ترین مطلب به صورت لید در پاراگراف اول خبر قرار می‌گیرد، سپس ماجرا یا رویداد به آن صورتی که اتفاق افتاده است به ترتیب زمان وقوع رویداد، همانند سبک تاریخی، شرح داده می‌شود. (شکرخواه، ۱۳۹۱، ص ۶۳)

سبک بازگشت به گذشته: سبک بازگشت به گذشته، نقطه مقابل سبک تاریخی است. متن خبر با آخرین بخش رویداد شروع و سپس سابقه و پیشینه ماجرا ارائه می‌شود. سبک بازگشت به گذشته، برای هر نوع خبری مناسب نیست، صرفاً به کار ارائه خبرهای نسبتاً کوتاه می‌آید و باید مراقب بود که مطلب به شکلی عرضه نشود که به درک آن لطمه وارد شود. (بازیابی در تاریخ ۱۳۹۸/۸/۲۵، از سایت سامانه آموزش مجازی)

سبک پایان شگفت‌انگیز: در این سبک قفل ماجرا در پایان خبر باز می‌شود و خواننده را شگفت‌زده می‌کند. طبعاً این سبک به این دلیل پا به عرصه ادبیات روزنامه‌نگاری گذاشته است که به نیاز نوجویی خواننده پاسخ می‌دهد. این سبک بیشتر در خور رویدادهائی است که از چاشنی شگفتی و ندرت برخوردار هستند و روزنامه‌نگار برای آنکه این چاشنی را کاملاً کارساز کند، از این سبک بهره می‌برد. در سبک پایان شگفت‌انگیز هم می‌توان از ایجاد هرم وارونه و هم از فضاسازی خاص سبک تاریخی به همراه لید بهره برد. این سبک مقابل سبک بیان تاریخی قرار دارد. متن خبر با آخرین قسمت واقعه شروع و سپس سوابق موضوع برای روشن شدن آن بیان می‌شود، آخرین قسمت خبر لید خبر است و این سبک برای خبر کوتاه است و گرنه شنونده اصل خبر را گم می‌کند. (شکرخواه، ۱۳۹۱، صص ۶۷)

□ ساختار روزنامه‌نگاری روایی

اصولاً یکی از راه‌های نرم کردن خبر سخت، استفاده از روزنامه‌نگاری روایی در تنظیم خبر است. استفاده از این سبک امروزه چنان گسترش یافته که شاخه‌ای از روزنامه‌نگاری به نام روزنامه‌نگاری روایتی^۱ ایجاد شده است. سبک روایی به عنوان جایگزینی به جای سبک‌های سنتی تنظیم و ارائه خبر نظیر هرم وارونه به استفاده از عناصر و تکنیک‌های روایتگری در ارائه خبر می‌پردازد و منعطف‌تر، متنوع‌تر و جذاب‌تر از سبک‌های سنتی تنظیم و ارائه خبر است.

❖ روزنامه‌نگاری روایتی صرفاً گزارش رویدادها و مسائل به شکلی دراماتیک نیست؛ بلکه با ساختاری روایی درباره منابع مختلفی پرسشگری می‌کند؛ مثلاً درباره یک معضل و سوژه اجتماعی خاص به این محورها می‌پردازد: درباره این سوژه چه کارهایی می‌توان انجام داد؟ علل به وجود آمدن این معضل چیست؟ سایر کشورها در دوره‌های زمانی مختلف، چگونه با این مشکل مواجه شده‌اند؟ چه موانعی برای یافتن راه‌حل این مسئله وجود دارد؟ (بصیریان جهرمی و فهیم دانش، ۱۳۹۳/۱۲/۲، صص ۱۰۶ و ۱۰۷)

❖ مبنای روزنامه‌نگاری روایتی مبتنی بر داستان‌گویی و استفاده از شخصیت‌ها و بیان سایر جزئیاتی می‌شود که فراتر از یک داستان خبری معمولی پیش می‌رود. باب بیکر سردبیر روزنامه لس آنجلس تایمز، در تعریف خود روایت را روشی می‌داند که موجب برانگیختن اشتیاق در خواننده می‌شود تا بداند پس از آن چه اتفاقی افتاده است.

❖ دونالد ام. موری نیز در تعریف خود اذعان می‌کند. نویسنده روایی، داستان را به گونه‌ای روایت می‌کند که گویی خواننده آن را می‌بیند و اوست که درباره اهمیت رویدادهایی که مشاهده کرده است، نتیجه‌گیری می‌کند.

❖ نانسی گراهام هلم، در مرور تایخچه روزنامه‌نگاری روایتی یادآور می‌شود که این نوع روزنامه‌نگاری را، به این خاطر که نیازمند معیارها و کیفیت نگارشی است که فقط در ادبیات یافت می‌شود، روزنامه‌نگاری ادبی^۲ نیز نامیده‌اند. با این حال از دیگر شاخه‌های این نوع روزنامه‌نگاری، روزنامه‌نگاری قوم‌نگاری یا سفرنگاری^۳ است که در آنها گزارش‌ها هرچند به نظر عینی نمی‌رسند، اما سعی می‌کنند که جانب انصاف را رعایت کنند. وی در مقاله‌ای با عنوان «روزنامه‌نگاری روایتی: عینیتی که دیگر ناروا محسوب نمی‌شود»، با اشاره به تعاریف موجود از

^۱ - Narrative journalism

^۲ - Literary Journalism

^۳ - ethnographic or feature-travel journalism

روزنامه‌نگاری روایتی، به معرفی افرادی که پیشگام معرفی این سبک از روزنامه‌نگاری در مطبوعات آمریکا بودند می‌پردازد و جیمز آگی و جان هرسی را آغازگر این شیوه برمی‌شمارد.

❖ مارک کرامر، مدیر پروژه نیمان در روزنامه‌نگاری روایتی^۱، روایت را مبتنی بر نوشتاری معرفی می‌کند که دارای خصوصیات زیر باشد:

در بررسی مقایسه‌ای که بصیریان جهرمی و فهیم دانش بر روی بخش‌های خبری ۶۰ دقیقه شبکه تلویزیونی بی‌بی‌سی فارسی و ۲۰:۳۰ شبکه دوم سیمای جمهوری اسلامی ایران انجام داده‌اند شش نوع ساختار روایتی در این بخش‌های خبری شناسایی کرده‌اند که عبارتند از:

- ۱) اولین نوع ساختار، نمایانگر شفافیت روایت و یک صدای (راوی) مستقل است. در این نوع از گزارش‌ها، نقل قولی وجود ندارد و صدای (راوی) داستان از موضع خود، داستان را روایت می‌کند. (برای مثال از ضمیرهای «من» یا «ما» استفاده می‌شود)
- ۲) ساختار نوع دوم نمایانگر ساختار خبری حرفه‌ای غربی است که در آن روایت بین صدای (راوی) داستان و نقل قول‌ها (که شامل نقل قول‌های غیرمستقیم هم می‌شود) در نوسان است. در برخی از موارد، این ساختار ممکن است کامل نباشد و فقط دارای یک نقل قول طولانی از یک منبع باشد.
- ۳) ساختار نوع سوم شامل تفسیر رخدادها است که نقل قول نیز در کنار آن وجود دارد. این نوع از ساختار را می‌توان «خبر از منظر و جایگاه نویسنده» نامید که در آن نقل قول با نظرات مشهود یا مشارکت گزارشگر آمیخته است.
- ۴) ساختار نوع چهارم، تفسیر محض است که در آن گزارش دارای یک روای مستقل و قابل شناسایی است.
- ۵) ساختار نوع پنجم شامل مصاحبه‌هایی است که در آنها هر دو صدا قابل شناسایی هستند. (مصاحبه‌ها در این ساختار در قالب سوال- جواب هستند)
- ۶) ساختار نوع ششم فقط شامل گزارش‌ها و نظرات از طرف نویسندگان بیرونی است. این بخش شامل تعدادی داستان پیچیده دیگر است که در دسته‌های فوق نمی‌گنجد. (بصیریان جهرمی و فهیم دانش، ۱۳۹۳/۱۲/۲، ص ۱۰۸ و ۱۰۹)

^۱ - Nieman Project on Narrative Journalism

□ عناصر گزارش روایی

نوشتار روایی به همان اندازه که شبیه رمان و نمایشنامه است، از قابلیت‌ها و فاکتورهای خبر فاصله دارد. منابع این نوع گزارش شخصیت‌هایی هستند که گزارش‌گر در جریان روایت داستان، به آن‌ها جانی تازه می‌بخشد. اما برخلاف داستان، گزارش داستانی کاملاً بر پایه یک رویداد و اتفاق واقعی شکل می‌گیرد و کلیه عناصر خبری در آن به چشم می‌خورد. "جف کلینکن برگ" یکی از نویسندگان برجسته سن پترزبورگ تایمز موارد ذیل را از جمله عناصر خبری در یک گزارش داستانی می‌نامد:

عناصر گزارش خبری روایی

موارد مطرح شده در شکل بالا، نقش پنج عنصری را که باید در اخبار وجود داشته باشد، بازی می‌کنند. با بهره‌مندی از این پنج عنصر و گنجاندن تک‌تک آن‌ها در داستان‌های خبری می‌توان حقایق را شرح داد و باعث کشاندن بیننده و شنونده به دنبال خود شد. در تولید گزارش‌های خبری با استفاده از این روش و در کنار مراحل و ابزاری که برای گزارشگری به کار گرفته می‌شود، می‌توان به توصیف و شرح و بسط جزئیات رویداد پرداخت.

توانایی در گزارش خلاقانه که بتواند صحنه‌ها را به درستی در کنار هم قرار دهد مستلزم برخی تلاش‌هاست. قبل از هر چیز باید اصول روایت‌گری و قصه‌پردازی را در خودمان تقویت کنیم. هر چند بخش اعظم آن ذاتی است لکن تکنیک‌ها را می‌شود آموخت و به تجربه‌های دیگران توجه کرد و با مطالعه، دقت و آزمایش و خطا حرکتی رو به جلو داشت.

خبرگاران اغلب تصور می‌کنند که تکنیک‌های داستان‌سرایی، گزارش اجتماعی را محدود می‌کند در حالی که این گونه نیست، بسیاری از مواقع گزارش ما به این علت با مشکل روبرو می‌شود که ما قادر نیستیم مرز میان روایت و توصیف را تشخیص دهیم، اصول قصه‌پردازی و قصه‌گویی را نمی‌دانیم و محدوده جزئیات را رعایت نمی‌کنیم. برای گزار شگر شدن چاره‌ای نداریم جز این که قصه‌پرداز شویم و به نویسندگی خلاق روی بیاوریم. (توکلی، ۱۳۹۴، صص ۹۳ و ۹۴)

بهترین کاربرد گزارش داستانی- روایی زمانی است که شما خبری مهیج^۱ برای گفتن دارید. در این گونه خبرها گزارشگر به بیان جزئیات می‌پردازد و کردار مردم را به نمایش می‌گذارد. سبک روایی همچنین شامل نقل قول‌هایی است که شبیه دیالوگ هستند. بعضی از اخبار داستانی، بلند هستند، اما می‌توان با استفاده از تکنیک‌های کوتاه نویسی به ویژه اگر خبری مهیج برای گفتن داشته باشیم به آن تنوع بخشید. اخبار بلند می‌توانند مثل بخش‌هایی از یک کتاب باشند و برای اخبار تلویزیونی مناسب نیستند. سبک روایی با تمرکز اصلی بر روی شروع خبر و مبتنی بر توالی، شامل گفتمان داستانی توسط شخصیت‌های درون خبر است. اگر چه، برخی نکات در شروع خبر، اهمیت موضوعی را که خبر بر آن متمرکز شده، برای مخاطب مشخص می‌کند. خبر به سبک داستانی با یک روایت شروع می‌شود. همان گونه که از اسمش پیداست، اصول داستان‌نویسی در نگارش آن رعایت می‌شود.

خبر به سبک روایی اصولاً یک شروع جذاب و یک پایان بیادماندنی و تأثیرگذار دارد و در بخش میانی، داستان خبر به شکل روایی تداوم می‌یابد. "روش روایی (داستانی) واضح‌ترین مثال از تنظیم خبر بدون استفاده از هرم خبری (هرم وارونه) است که در آن، خبر با لحظه‌ای دراماتیک آغاز می‌شود و تا انتها به همین شکل ادامه می‌یابد که اغلب هم به نکته اصلی داستان خبر وابسته است. به این نکته توجه داشته باشید که اگر روایت خبر را از انتهای آن قطع کنید، خبر را نابود کرده‌اید." این روش از سبک هرم وارونه پیروی نمی‌کند. گزارش روایی- داستانی با نکاتی از این قبیل شروع می‌شود:

سبک داستانی مانند دیگر سبک‌های خبری مدرن دیگر دارای پایان غیرقابل حذف است، لزوماً نه به این علت که از اهمیت خیلی زیادی به لحاظ خبری برخوردار است، بلکه به این علت که گزارشگر در این سبک نقطه پایانی جذاب و یا تأثیرگذار برای خبر ایجاد کرده است. بسیاری از خبرنگارانی که این سبک را برای تنظیم خبر خود در نظر می‌گیرند، قبل از هر چیز شروع و پایان آن را می‌نویسند و سپس پازل وسط را پر می‌کنند. (توکلی، ۱۳۹۵، صص ۲۰۴ تا ۲۰۸)

نتیجه گیری

زمانی رادیو و تلویزیون تنها منبع کسب خبر بود و مخاطبان سعی می‌کردند در طول شبانه‌روز حداقل یکی از بخش‌های خبری را بشنوند یا مشاهده کنند تا از آخرین اخبار و وقایع کشور مطلع شوند، اما با گسترش روزافزون استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، در کسری از ثانیه و گاه به صورت آنلاین از اصل وقایع و اخبار مطلع می‌شوند. بنابراین روش‌های

^۱ - dramatic story

کلاسیک خبررسانی دیگر جذابیتی برای مخاطبان ندارد و دیگر آنان همچون گذشته خیلی به رادیو و تلویزیون وفادار نیستند. پس شبکه‌های خبری می‌بایست سبک‌ها و روش‌های نوینی را برای ارائه اخبار در نظر بگیرند و با استفاده از ژانرهای خبری دیگری همچون فراخبر، تحلیل و تفسیر و ... مخاطبان خود را حفظ کرده و یا مخاطبان جدیدی را جذب کنند.

امروزه گزارشگران، خبرنگاران و گویندگان رادیو و تلویزیون باید برای ارائه خبر از «سبک‌های امروزی‌تر و نزدیک‌تر به گفتار روزمره مردم» استفاده کنند. به نظر می‌رسد سبک‌های خبری برنامه‌های مختلف نیز باید متفاوت باشد مثلاً سبک خبری برنامه شبانگاهی با برنامه خبری بامدادی متفاوت است. صبح‌ها مردم تازه از خواب بیدار شده‌اند و ممکن است همچنان در رختخواب باشند و به منظور شنیدن یا دیدن خبر، رادیو یا تلویزیون را روشن کنند. وظیفه گوینده این است که مخاطب را برای یک روز یعنی ۱۰ یا ۱۲ ساعتی که قرار است بیرون از منزل باشد، آماده کند تا انرژی داشته باشد و سرشار از انرژی و مطلع از اتفاقاتی که در طول چند ساعت گذشته افتاده یا قرار است بیفتد راهی محل کار کند. برعکس وقتی یک برنامه خبری شبانگاهی پخش می‌شود باید تصور کنیم که مخاطب ما یک روز کامل را پشت سر گذاشته و تا لحظاتی دیگر ممکن است به خواب برود، چه کار می‌کنیم تا او را مهیای چند ساعت استراحت بکنیم؟

بنابراین خبرنگاران رسانه ملی برای ارائه اخبار، بهتر است هرچه بیشتر از سبک‌های سنتی فاصله گرفته و با سبک‌های نوین خبری همچون سبک روایی-داستانی، ساعت شنی، سبک اطلاعات-سرگرمی و ... نه تنها مانع از کوچ مخاطبان به شبکه‌های ماهواره‌ای و فضا مجازی شوند بلکه با استفاده از مزیت انحصاری بودن و مرجع بودن، مخاطبان بیشتری را جذب کنند.

منابع در آرشيو پژوهش خبری موجود است.